

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА

**Геолого-географічний факультет
Кафедра фізичної географії та природокористування**

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Сучасні проблеми конструктивної географії

Рівень вищої освіти

третій (освітньо-науковий)

Спеціальність

106 «Географія»

Розробник: Світличний Олександр Олексійович – доктор географічних наук,
професор, професор кафедри фізичної географії та природокористування

Навчальна програма затверджена на засіданні кафедри фізичної географії та природокористування

Протокол № 1 від “ 31 ” серпня _____ 2020 року

Завідувач кафедри

(підпис)

Шуйський Ю. Д.
(прізвище та ініціали)

Обговорено та рекомендовано до затвердження навчально-методичною комісією
(НМК) геолого-географічного факультету:

Протокол № 1 від “ 23 ” вересня _____ 2020 року

Голова НМК

(підпис)

(Сич В. А.)
(прізвище та ініціали)

Вступ

Навчальна програма дисципліни «Сучасні проблеми конструктивної в географії» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова спеціальності 106 Географія.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є історія виникнення, сучасний стан і проблеми конструктивного напрямку в географії.

Місце навчальної дисципліни в структурі освітнього процесу.

У системі географічних наук «Сучасні проблеми конструктивної географії» тісно пов'язано із наступними навчальними дисциплінами «Ландшафтознавство», «Історія і методологія географічної науки», «Методологія наукового пошуку», «Теоретичні проблеми економічної і соціальної географії», «Системний аналіз в географії», «Географічний прогноз і експертиза», «Оцінка впливу на довкілля»,

Програма навчальної дисципліни складається з двох змістовних модулів:

1. Теоретико-методологічні основи конструктивної географії, змістом якого є історія виникнення та розвитку конструктивного напрямку в географії, його мета, завдання, об'єкт, предмет та методи досліджень.

2. Актуальні проблеми конструктивної географії, присвячений основним напрямкам конструктивно-географічних досліджень в сучасній Україні.

1. Мета і завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни здобувачами освітнього рівня доктора філософії (аспірантів) є отримання системних знань з теоретико-методологічних і методичних основ і сучасного стану конструктивного напрямку в географії і природокористуванні.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни є:

- ознайомитися з історією становлення і сучасним місцем конструктивної географії серед географічних дисциплін;
- ознайомитися з теоретичними основами конструктивного напрямку в географії, його метою, завданнями, методами досліджень;
- одержати систематизовані знання з законів, закономірностей і концепцій конструктивної географії;
- ознайомлення з досягненнями конструктивної географії за основними напрямками досліджень;
- вивчити принципи і методи конструктивно-географічного прогнозування..

Додатковими **завданнями** вивчення дисципліни є:

- стимулювання самовдосконалення шляхом самоосвіти майбутніх фахівців спеціальності 106 Географія.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування наступних **компетентностей**:

- а) загальних (ЗК):

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК04. Здатність породжувати нові ідеї (креативність).

ЗК05. Здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях.

ЗК07. Здатність спілкуватися на фахову тематику з експертами з інших галузей.

ЗК08. Здатність до усної і письмової презентації та обговорення результатів наукових досліджень та/або інноваційних розробок українською та іноземними мовами.

б) спеціальних (фахових) (СК):

СК01. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у географії та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з географії та суміжних галузей.

СК03. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру (в сфері економічної та соціальної географії, біогеографії і географії ґрунтів, фізичної географії геофізики і геохімії ландшафтів, конструктивної географії і раціонального використання природних ресурсів), оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

СК05. Здатність використовувати новітні інформаційно-комунікаційні технології, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій та навчальній діяльності.

СК07. Здатність формулювати наукову проблему, робочі гіпотези досліджуваної проблеми, що передбачає глибоке переосмислення, застосування наявних фундаментальних та створення нових цілісних знань.

СК08. Здатність проводити пошук, обробляти, аналізувати та систематизувати наукову інформацію за темою дисертації, обирати методики і засоби вирішення наукових задач.

СК09. Здатність демонструвати глибинні знання та розуміння основних концепцій, важливих фактів, принципів та теорій з географії.

СК10. Здатність самостійно здійснювати науково-дослідницьку діяльність в галузі географії та суміжних науках, інтерпретувати дані власного наукового дослідження, відносити їх до відповідної теорії з використанням сучасних методів дослідження, інформаційних технологій.

СК11. Здатність демонструвати знання сучасного стану, основних тенденцій та перспектив розвитку географічної науки, орієнтуватись в сучасних проблемах наукових досліджень в галузі географії та суміжних науках, продукувати нові ідеї при вирішенні дослідницьких і практичних задач.

Програмні результати навчання.

РН01. Передові концептуальні та методологічні знання з географії (економічної та геохімії ландшафтів, конструктивної географії і раціонального використання природних ресурсів), а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень з відповідного напрямку, засвоєння нових знань та здійснення інновацій.

PH02. Глибоко розуміти загальні принципи, методи географічних наук, методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях (у сфері економічної та соціальної географії, біогеографії і географії ґрунтів, фізичної географії, геофізики і геохімії ландшафтів, конструктивної географії і раціонального використання природних ресурсів) та у викладацькій практиці.

PH03. Глибоке розуміння теоретичних основ, прикладних засад географії, сучасних тенденцій, перспектив розвитку географічної науки та спроможність орієнтуватись в сучасних проблемах наукових досліджень в галузі географії й суміжних науках.

PH05. Ґрунтовні знання методів наукових досліджень економічної та соціальної географії, біогеографії і географії ґрунтів, фізичної географії, геофізики і геохімії ландшафтів, конструктивної географії і раціонального використання природних ресурсів та вміння їх використовувати на належному рівні.

PH07. Вміти презентувати та обговорювати з фахівцями та широкою аудиторією результати досліджень наукових та прикладних проблеми з географії державною та іноземною мовами, кваліфіковано їх відобразити у наукових публікаціях, провідних міжнародних наукових виданнях.

PH08. Вміти планувати і виконувати експериментальні та теоретичні дослідження з географії, дотичних міждисциплінарних напрямів з використанням сучасних інструментів, критично аналізувати результати власних і інших досліджень у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.

PH10. Вміти використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології, комп'ютерні засоби та програми при проведенні наукових досліджень та в освітній діяльності (пошук, оброблення та аналіз інформації, статистичні методи аналізу даних великого обсягу).

PH11. Вміти ініціювати, організовувати та проводити комплексні дослідження в галузі географії, науково-дослідницькій та інноваційній діяльності, використовуючи міждисциплінарні підходи, результатом яких є отримання нових знань.соціальної географії, біогеографії і географії ґрунтів, фізичної географії, геофізики і

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен *знати:*

- історію формування конструктивного напрямку в географії;
- роботи І.П. Герасімова, В. С. Преображенського, О. М. Маринича, П. Г. Шищенка, В.М. Петліна з обґрунтування методології конструктивно-географічного спрямування;
- відміну конструктивно-географічних досліджень від традиційних географічних, різницю між конструктивною географією і прикладною;
- об'єкт і предмет конструктивної географії; специфічні методи конструктивно-географічних досліджень: інженерно-географічний, моделювання, прогнозування, оцінка природних умов и ресурсів;
- основні напрями конструктивно-географічних досліджень;
- сучасні дослідження за методологією конструктивної географії; досягнення і проблеми конструктивної географії.

вміти:

- провести аналіз і дати оцінку географічного дослідження на предмет відповідності його конструктивно-географічному напрямку;
- сформулювати тему, мету, об'єкт і предмет конкретного конструктивно-географічного дослідження;
- застосовувати на практиці специфічні методи конструктивно-географічних досліджень - інженерно-географічний, моделювання, прогнозування, оцінки природних умов и ресурсов.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин, що становить 3 кредита ЄКТС.

2. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні основи конструктивно-географічного напрямку.

Тема 1. Історія виникнення і розвитку конструктивного напрямку в географії. Передумови виникнення. Радянський етап розвитку конструктивної географії: роботи Д.І.Богорада, І.П.Герасімова, В.С. Преображенського, О.М.Маринича, П.Г.Шищенка, Г.І.Швебса 1960-х –1980-х рр. Конструктивно-географічні дослідження в незалежній Україні: роботи Г.І.Денисика, І.П.Ковальчука, В.М.Петліна, К.А.Позаченюк, Шищенка П.Г. та ін.

Тема 2. Конструктивна географія в системі географічних дисциплін. Об'єкт, предмет, цілі і методи досліджень конструктивної географії. Головні завдання конструктивно-географічних досліджень (за О.М.Мариничем). Прикладна та конструктивна географія – загальне і відмінності.

Змістовий модуль 2. Актуальні проблеми конструктивної географії.

Тема 3. Конструктивне ландшафтознавство. Терміни, поняття і категорії. Закони і закономірності конструктивного ландшафтознавства. Концепції конструктивного ландшафтознавства. Методи конструктивного дослідження та аналізу ландшафтних систем.

Тема 4. Теоретичні основи географічного прогнозування.

Теоретико-методологічні основи географічного прогнозування. мета, об'єкт, предмет, основні завдання. Головні підсистеми географічного прогнозу. Принципи і методи фізико-географічного прогнозування стану природного середовища. Вихідна соціально-економічна інформація для прогнозування стану природного середовища.

3. Рекомендована література

Основна

1. Основы конструктивной географии / под ред. И. П. Герасимова, В. С. Преображенского. М.: Просвещение, 1986. 287 с.
2. Петлін В. М. Конструктивне ландшафтознавство. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. 357 с.
3. Петлін В.М. Конструктивна географія. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім.

- Івана Франка, 2010. 544 с.
4. Шищенко П.Г. Конструктивно-географічні основи раціонального природокористування/ П.Г.Шищенко, О.П.Гавриленко – К.: ДП «Прінт Сервіс», 2015. – 395 с.

Додаткова

5. Аверкиева К. В., Глезер О. Б., Тишков А.А. Конструктивная география: 30 лет без академика И. П. Герасимова // Известия Российской академии наук. Серия географическая. 2016. № 1. С. 160—165.
6. Богорад Д. И. Конструктивная география района. Основы районной планировки. М.: Мысль, 1965. 407 с.
7. Герасимов И. П. Конструктивная география: цели, методы, результаты. *Изв. ВГО*. 1966. Т. 98, Вып.5. С. 389-403.
8. Герасимов И. П. Советская конструктивная география. М.: Наука, 1976. 208 с.
9. Денисик Г. І., Тімець О. В.. Регіональне антропогенне ландшафтознавство, Умань: Видавець «Сочінський», 2010. 168 с.
10. Денисик. Г. І. Роздуми про конструктивну географію в Україні // Конструктивна географія і картографія: стан, проблеми, перспективи: матеріали доп. Всеукр. наук. конф., присвяченої 15-річчю кфедри конструктивної географії і картографії Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, 14-16 травня 2015). Львів, 2015. С 12-15.
11. Дьяконов К. Н., Дончева А. В. Экологическое проектирование и экспертиза: Учебник для вузов. М.: Аспект Пресс, 2002.-384 с.
12. Исаченко А. Г. Методы прикладных ландшафтных исследований. Л.: Наука, 1980. 222 с.
13. Ковальчук П. І. Моделювання і прогнозування стану навколишнього середовища: Навч. посібник. К.: Либідь, 2003. 208 с.
14. Конструктивно-географические основы рационального природопользования в Украинской ССР. Теоретические и методические исследования / отв. ред. А. М. Маринич, Й. А. Горленко, Л. Г. Руденко. К. : Наук.думка, 1990. 200 с.
15. Маринич А. М. Конструктивно-географические исследования региональных проблем природопользования в Украинской ССР. Изв. АН СССР. Сер. Геогр. 1982. №6. С. 49-52.
16. Михалевська Т. В., Ісаєнко В. М., Гроза В. А., Криворотько В. М. Моделювання і прогнозування стану довкілля. У 2 ч. К.: Книжкове вид-во НАУ, 2006. 212 с.
17. Олішевська Ю. А. Конструктивно-географічні дослідження: історія виникнення та сучасні завдання. Фізична географія та геоморфологія. 2015. Вип. 4(80), ч. I. С. 20-23.
18. Петлін В. М. Ландшафтно-екологічна експертиза: Навч. посібник. Львів: Видав. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2005. 236 с.
19. Позаченюк Е. А. Введение в геоэкологическую экспертизу. Междисциплинарный подход, функциональные типы, объектные ориентации. Симферополь: Таврия, 1999. 413 с.

20. Рудько Г. І., Адаменко О. М. Конструктивна геоecологія: наукові основи та практичне втілення. Чернівці: вид-во ТОВ «Маклаут», 2008. – 320 с.
21. Собисевич В. А., Снитко В. А. Конструктивная география: научное направление о преобразовании природной среды. Сборник трудов международной научной конференции «Стены и мосты: междисциплинарные подходы в исторических исследованиях». М., 2019. С. 245—251.
22. Чернявський О. А., Сівак В. К. Конструювання протиерозійних агроландшафтів: монографія. Чернівці: Рута, 2005. 296 с.
23. Швeбс Г. И. Концепция природно-хозяйственных территориальных систем и вопросы рационального природоиспользования. *География и природные ресурсы*. 1987. No 4. С.30-38.
24. Шищенко П. Г. Прикладная физическая география. К.: Вища школа, 1988. 192 с.
25. Шищенко П. Г. Принципы и методы ландшафтного анализа в региональном проектировании. К.: Фитосоциоцентр, 1999. 284 с.
26. Штойко П. І. Становлення конструктивного напряму в географії. Історія української географії. Всеукр. науково-теоретичний часопис. Тернопіль: Підручники і посібники, 2012. Вип. 26. С. 15 – 21.

Електронні інформаційні ресурси

1. Верховна Рада України. URL: www.rada.gov.ua.
2. Каталог авторефератів дисертацій Наукової бібліотеки імені В.І. Вернадського. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/>.
3. Міністерство екології та природних ресурсів України. URL: <http://www.menr.gov.ua/>.

4. Форма контролю успішності навчання

Залік.

5. Методи діагностики успішності навчання

Поточний контроль успішності навчання здійснюється під час лекційних і практичних робіт шляхом опитування і проведення письмових контрольних робіт, а також перевірки завдань для самостійної роботи і прийому виконаних практичних робіт.